

פרופ' יואב כסלו ז"ל, 1932–2017

זכרים

גיליון חורף 2017 / כרך 8(4) / ניהול משק המים

9 בדצמבר, 2017

ישראל פינקלשטיין
המחלקה לכלכלת סביבה וניהול,
הפקולטה לחקלאות, מזון וסביבה,
האוניברסיטה העברית בירושלים

ציטוט מומלץ

פינקלשטיין י. 2017. פרופ' יואב
כסלו ז"ל, 1932–2017. אקולוגיה
וסביבה 8(4): 100–101.

השנה הלך לעולמו פרופ' יואב כסלו, מבכירי הכלכלנים החקלאיים בישראל וממייסדי המחלקה לכלכלת סביבה וניהול בפקולטה לחקלאות של האוניברסיטה העברית. יואב היה אדם וכלכלן יוצא דופן, בעל מידות נעלות, אינטלקטואל במובן העמוק ביותר של המילה, ומורה הדרך של רבים מאיתנו שעוסקים בכלכלה חקלאית ובכלכלת משאבי המים בישראל.

יואב היה חוקר אקדמי מוביל בתחומים הללו. במהלך הקריירה פרסם עשרות רבות של מאמרים בכתבי עת אקדמיים מהשורה הראשונה, מהם בבמות החשובות ביותר בכלכלה ובכלכלה חקלאית, וכן פרסם שישה ספרים אקדמיים. מחקריו היו לפורצי דרך, והם מצוטטים דרך קבע בשלושה תחומים עיקריים: כלכלת המחקר החקלאי; מבנה המשקים החקלאיים והשינויים הדרמטיים שחלו בו בעשורים האחרונים; כלכלת מים, נושא שעסק בו בעיקר בהקשר הישראלי. בגיליון מיוחד זה אתמקד בהישגיו המחקריים ובפועלו בתחום של כלכלת משק המים (ברשימה אחרת לזכרו עסקתי במחקריו בשני התחומים הראשונים^[2]). לעניות דעתי, **למחקריו העיוניים ואף לרעיונות ולמדיניות שקידם בהקשר של משק המים בארץ, ישנה השפעה של ממש על יעילות השימוש במקורות המים הטבעיים בארץ, ולפיכך בעקיפין גם תרומה חשובה לסיביבה ולטבע.**

יואב החל לחקור את משק המים באופן יסודי ומקיף לפני כ-25 שנים. במאמרו המקיף הראשון בנושא **התווה רעיונות שהפכו לנכס צאן ברזל במחשבה הכלכלית על משק המים בישראל**^[3]. יואב התווה בפשטות ובבהירות את תפקיד משק המים שעיקרו העברת המים: א. גיאוגרפית, מאזורים עתירי משקעים לאזורים שחונים; ב. על פני זמן, משנים ומעונות משופעות במים לעונות יבשות ולשנות בצורת. לתפקידיו אלה משק המים משתמש במאגרים הטבעיים, שאלמלא אסדרה ממשלתית יהיו בסכנה של "בעיית המשאב המשותף". יואב הסביר שהקריטריון להצלחת מנהלי משק המים אינו דווקא היקף האספקה או זמינות המים, אלא סך הרווחה הכלכלית שנוצרת משימוש בהם. המים הם משאב במחסור, וגם אם ננצל במלואם כל משאבי המים הטבעיים, נמחזר את מרב מי הקולחים ונתפיל מים אפילו בהיקף כפול מהקיים בישראל כיום – עדיין יחסרו לכלכלה הישראלית כ-4 מיליארד מ"ק מים (שהם כ-60% מהמים הנדרשים לקיומה). לגישור על הפער העצום הזה נדקק, בכל תקופה עתידית נראית לעין, להמשיך ביבוא "מים וירטואליים" בעיקר באמצעות יבוא גרעינים למספוא ולמאכל אדם.

אסדרה ממשלתית גורמת בדרך כלל ליצירת קבוצות אינטרסים ושדלנות פוליטית. יואב כינה זאת "הידרו-פוליטיקה", והעריך שלשדולה החקלאית ולזו של חברת מקורות השפעה גדולה על מקבלי ההחלטות במשק המים. אסדרה יכולה להתבצע באמצעים מנהליים, קרי מכסות ורישיונות, או באמצעות מחירים אדמיניסטרטיביים והיטלי הפקה. על המחירים וההיטלים לשקף את העלות השולית להפקה ולאספקה של המים, כולל ערך נדירותם.

פרופ' יואב כסלו היה פעיל גם מחוץ למסגרת מגדל השן האקדמי. החקלאות ומשק המים בארץ היו יקרים לליבו, והוא הזהדה עם כאבם ומצוקתם של הקיבוצים והמושבים בגין השינויים הכלכליים-חברתיים הגדולים שחוו בעשורים האחרונים, כולל ייקור הכרחי של המים. יואב היה בין מעצביה של מדיניות קביעת היטלי ההפקה (במסגרת תיקון 11 לחוק המים בשנת 1999). על היטלי ההפקה, לפי תפיסתו של יואב, לייצג את הערך החלופי של המים (מחיר הצל), והטלתם הכרחית כדי ליצור תמריצים כלכליים נכונים לשאיבה ברמה הכדאית ממקורות המים הטבעיים המוגבלים של ישראל. השנה, במסגרת תיקון 27 לחוק המים, בוטלו היטלי ההפקה, ויואב, שהצד על כך, הסביר זאת לקובעי המדיניות, ואף פרסם את ביקורתו מעל דפי העיתונות המקצועית בארץ. בהקשר זה יש לציין את פרסומי הרבים בכתבי עת מקצועיים בעברית, שאף על פי שאינם זוכים להכרה אקדמית, היו חשובים בעיניו בשל תרומתם לדיון הציבורי ולגיבוש מדיניות מושכלת. נכונותו לתרום למדיניות הציבורית ניכרה גם בחברותו בשורה של ועדות ציבוריות וממלכתיות, בהן ועדת החקירה הממלכתית לניהול משק המים, ועדת ארלוזורוב למשק המים והוועדה המייעצת להסדרת תעריפי מים וביוב לתאגידים. על ספרו **משק המים בישראל**^[1] אני ממליץ לכל מי שמעונין להכיר את מבנה משק המים או לבחון את התאמת משק המים לתפקידיו ולמשימותיו.

יואב היה מורי רובי, ומצפן לדרכי האקדמית. יהיה זכרו ברוך.

פרופ' יואב כסלו ז"ל, בטקס הפרישה שלו מהפקולטה לחקלאות ברחובות, 2002 | ויקיפדיה, [CC BY-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

מקורות

1. כסלו י. 2011. משק המים בישראל. ירושלים: מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
2. פינקלשטיין י. 2017. יואב כסלו ז"ל. *יבול שיא 132*: 84–86.
3. Kiselev Y. 1993. The Water economy of Israel: Principles and their applications. Jerusalem: Institute for advanced political studies.